

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ДЖОЙНТ» В ЕКОНОМІЧНІЙ РОЗБУДОВІ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (20-30-ті роки ХХ ст.)

Стаття розкриває діяльність міжнародної благодійної організації «Єврейський об'єднаний розподільчий комітет «Джойнт» на Півдні України у 1920-30-х роках. З'ясовується її роль в економічній розбудові єврейських національних районів тощо.

Ключові слова: «Джойнт», голод 1921-1923 рр., міжнародна організація, єврейська колонізація, Південь України

Одним із малодосліджених питань в історії південноукраїнського села є місце та роль міжнародної філантропічної організації Єврейський об'єднаний розподільчий комітет «Джойнт» у житті аграрних єврейських сільськогосподарських колоній південного регіону. Незначна вивченість вказаної тематики спонукали автора звернутися до розгляду діяльності «Джойнт» у напрямку економічної розбудови Південної України у 1920-30-ті роки на прикладі Миколаївської і Херсонської областей.

Американський єврейський об'єднаний розподільний комітет, широко відомий як «Джойнт», був заснований восени 1914 року. У джерел «Джойнта» стояли відомі філантропи – фінансисти, банкіри, адвокати, релігійні діячі. За роки Першої світової війни «Джойнт» перерахував до Росії й України гігантські суми, які пішли на організацію допомоги сотням тисяч змушених переселенців, біженців, сиріт, інвалідів війни, солдатських вдов.

У 1921 р. лідери «Джойнта» прийняли рішення брати участь у боротьбі з голодом у СРСР, дотримуючись позаєтнічного (non-sectarian) принципу: допомога призначалася усім нужденним регіону, охопленого нещастям. Так, для порівняння, на території власне Поволжя, куди спочатку були спрямовані кошти «Джойнта», проживало тільки 2% євреїв.

Зрозуміло, що Джойнт виразив побажання сконцентрувати свої зусилля на території України, де на той час проживало 85% євреїв усіх радянських республік. 20 жовтня 1921 р. у Лондоні була підписана угода між Американською адміністрацією допомоги (АРА) й «Джойнтом» щодо спільної роботи на території України. Спільна комісія «Джойнта» й АРА у січні 1922 р. відвідала Харків, Олександрівськ, Миколаїв, Єлисаветград, Одесу, Вінницю, Житомир і Київ. Було встановлено, що наближається продовольча катастрофа, особливо у Запорізькій, Катеринославській, Миколаївській і Одеській губерніях, що з 26 мільйонів людей, що живуть у 12 губерніях України, уражених голодом, – 2 мільйони, а з них – 1 мільйон дітей, потребують термінової допомоги [1].

З серпня 1921 р. до січня 1923 р. Джойнт затратив на програму в Радянській Росії 8 млн. 48 тис. 711,23 дол., із цієї суми 3 млн. 827 тис. 386,75 дол. витрачені винятково на позаєтнічну допомогу, під спостереженням або у співробітництві з АРА, решта грошей були використані безпосередньо представниками Джойнта на власні програми допомоги [2].

Важливим регіоном, на якому було сконцентровано роботу «Джойнт» стала Південна Україна, де організація почала діяти з кінця жовтня 1922 року. Так протягом першої половини 1923 р. «Джойнт» активно допомагав бідуючим мешканцям Херсонщини, насамперед жителям єврейських колоній: Львово, Новий Берислав, Велика і Мала Сейдеминухи, Бобровий Кут. Станом на 1 травня 1923 р. Комітет поставив 65000 пудів вугілля (переважно для обігріву харчових пунктів і дитячих будинків), 10 тракторів, 400 штук різних землеробських знарядь, 300 штук живого інвентарю і 11000 пудів насінневого матеріалу, роздано 312 коней [3] (тільки колонія Львово отримала 78 коней для населення [4]). У червні організація розподілила голодуючим 4 вагони картоплі [5]. Значна допомога направлялася дитячим будинкам у вигляді одягу, харчів і вугілля.

На Миколаївщині організація «Джойнт» почала діяти у напрямку допомоги голодуючим з

жовтня 1922 р. про що у своєму листі до Л. Штрауса відзначав Уповноважений по Україні Борис Боген: «У Миколаєві ми тепер маємо діючий будинок для старих і кухню для дорослих. Наш внесок у ці заклади – тільки в продовольстві, яке складає 60 пакунків на місяць... Крім того, ми підтримуємо різні установи в єврейських колоніях, кількість яких на території Миколаївщини сягає 15 (Боген має на увазі Миколаївську губернію, до складу якої входила частина Херсонщини та Кіровоградщини).

Через зиму, що настає, є велика потреба палива всюди, але в Миколаївській губернії ситуація – абсолютна розруха. Я тому асигнував 40 мільярдів рублів для палива, і також 5 мільярдів рублів для негайного незначного ремонту, який буде необхідний, щоб зробити установи придатними для житла протягом зими». На чолі Миколаївського відділення було поставлено доктора А.С. Фельдбаума, який керував «Джойнтом» на Миколаївщині до закриття філії у жовтні 1923 р.

Треба відзначити, що станом на грудень 1922 р. асигнування для харчування по Миколаївщині сягали 50 тис. рублів, з них на Миколаївський повіт відпускалося 17 тисяч. Станом на початок 1923 р. організацією було роздано (разом з АРА) 15395 посилок [6].

З подоланням голоду основна увага «Джойнт» звертається на відновлення старих і розбудову нових єврейських колоній. Для реалізації цієї мети у 1924 р. було створено філіал Комітету – «Агро-Джойнт», головним завданням якого стало надання фінансової і технічної допомоги у реалізації проекту єврейської землеробської колонізації в СРСР. Аж до 1938 р. «Агро-Джойнт» активно працював на території СРСР, переважно в Україні, постачаючи єврейським переселенцям насіння, сільськогосподарську техніку й інвентар, будівельні матеріали, а також організовуючи позичкові каси, професійно-технічні училища та курси.

Лише у першій половині 1925 р. «Джойнт» надав допомоги єврейським переселенцям до України на суму 800000 крб. (для порівняння – держава надала допомоги на 500000 крб.) [7]. У своєму звіті за квітень-жовтень 1925 р. Херсонський окружний комітет КП(б)У відзначав, що завдяки «кредитуванню та матеріальній допомозі єврейські переселенці поставлені у кращі умови завдяки тому, що їм допомагає організація «Агро-Джойнт»; будуються споруди для переселенців, [здійснюється] обробка землі, постачається сільгоспінвентар і майно, а у деяких випадках і для підтримки власного існування» [8]. Для обробки землі «Агро-Джойнт» використовував тракторну техніку у кількості 28 одиниць (усього по окрузі було 132 трактори) [9]. Так, загалом на Херсонщині протягом 1925 року «Агро-Джойнт» роздав 240 корів і видав готівкою 75000 крб., не рахуючи різних матеріалів на будівництво (усього виділено 235 тисяч карбованців) [10].

Активна підтримка колоніям надавалася на Миколаївщині, де знаходилося 15 сільськогосподарських колоній. За сучасним територіальним поділом у Миколаївській області діяло 7 старих колоній: Добра (нині – с. Добре Баштанського району), Великий Нагартав і Малий Нагартав (сmt. Березнегувате Березнегуватського району), Ефінгар (Плюшевка Баштанського району), Новополтавка (Ново-Полтавка Ново-Бугського району), Мала Романівка і Велика Романівка (Романівка Березнегуватського району).

Завдяки «Джойнту» також було утворено низку нових колоній у сучасному Снігурівському районі, які належали до Калініндорфського національного району: Ерштмай (Першотравневе), Постишева (Виноградне), Найдорф (Трудолюбівка), Розена, Найгейм (Червона Зірка), Молотовка, або Калінінфельд (Червоний промінь), Фрайланд (Куйбишево).

Вважаючи, що продуктова допомога доцільна настільки, наскільки дає можливість врятувати від біди, але не дає гарантій, що фактори, які призвели до голоду, не повторяться, «Джойнт» сприяла відновленню сільського господарства, організації підсобних промислів, культивуванню нових сільськогосподарських культур та продуктивних порід домашньої худоби.

Під керівництвом «Джойнт» були відкриті в сільськогосподарських товариствах нові види робіт, скажімо, переробка молока на сир, за що швидко й охоче взялися артїлі в селах Новополтавка, Новоегорівка, Новоіванівка та інших. Близько десятка артїлей було забезпечено механічним сільськогосподарським реманентом.

Лише за рік (листопад 1922 – листопад 1923 рр.) «Джойнт» асигнувала у розвиток

сільського господарства 1,5 млн. доларів, які в основному були направлені на дитячі будинки, професійно-технічні школи, сільськогосподарські школи й курси, забезпечення населення сільськогосподарським інвентарем і сортовим насінням. Американський комітет «Джойнт» надавав агрономічну допомогу 10 тисячам селянських господарств у 29 європейських і 27 українських селах. Кошти Джойнта витрачалися на селекційні справи, розширення землевпорядних робіт та садіння виноградників. Наприклад, у 1924 році через «Джойнт» були отримані сажанці французького продуктивного винограду, висадженого поблизу Новополтавки [11].

Завдяки позикам та допомозі «Джойнту» єврейські колонії Миколаївщини перетворилися на процвітаючі господарства країни. Ось декілька слів про колонію Новополтавка.

Сільськогосподарське кооперативне товариство «Смичка», у якому на кінець 1928 р. було 883 пайовики, займалося заготовкою зерна і продажем своїм членам промислових товарів і лісоматеріалів. Крім того, діяло кредитно-кооперативне товариство, 565 членів якого мали можливість продавати зерно, купувати насіння, сільгоспмашини, лісоматеріали і метал. Товариство володіло сироварним цехом, де виготовлявся голландський сир високої якості. З 1924 року працювало садово-виноградне товариство «Най вег» (Новий шлях). Воно поставляло свої 190 членам саджанці, реманент, мінеральні добрива і засоби хімзахисту для обробки 250 десятин виноградників.

У 1923 році відкрили дитячі ясла і лікарняну амбулаторія, а в 1928 році лікарню й аптеку, діяв ветеринарний пункт. У тому ж році відкрилася трудова школа, де вчилася 283 учня, працювали три лікнепи і музична школа. Культурно-освітня робота зосереджувалася у комсомольському клубі. Читалися лекції, проводилися збори, працювали кружки, особливо агрохімічний.

У 1923 році на кошти Єврейського товариства ремісничої праці (ТРП) у Новополтавці була відновлена сільськогосподарська школа, якій під час громадянської війни була нанесена серйозна втрата. Було придбане обладнання, відремонтували будівлі, завели 7 корів і 36 коней, придбали в бібліотеку 239 томів книг, обладнали хімічну, біологічну, зоологічну і мікробіологічну лабораторії, побудували два будинки для педагогів і гуртожиток. Школа перетворилася у 20-і роки в центр підготовки агрономів і зоотехніків, в основному, для колективних господарств Миколаївської і Херсонської округ. У 1929 році школа була перетворена у Новополтавський єврейський сільськогосподарський інститут. В 1934 році інститут перевели в Одесу, а в Новополтавці продовжував діяти єврейський сільськогосподарський технікум [12].

Окрім сільського населення отримували допомогу і переселенці, що мешкали у Херсоні. Рішення про це було прийнято 4 січня 1926 р. на засіданні «Агро-Джойнт», де агроном Арон Зайчик у своїй доповіді зазначив, що «становище переселенців у Херсоні є вкрай важким. Переселенці багато голодують, потребують продовольчої і медичної допомоги», але «Агро-Джойнт не може надавати допомогу продовольчої переселенцям, які проживають поза фондами (території єврейських поселень. – *О.Т.*)». Не дивлячись на перешкоди, все ж таки було прийнято позитивне рішення щодо допомоги 30-35 сім'ям єврейських поселенців Херсону, які за низки причин (хвороба, відсутність помешкання та інше) не можуть виїхати на фонди [13].

У результаті розбудови єврейських поселень у 1926 р. у Херсонському окрузі був створений Сейдеминухський район з центром у колонії Велика Сейдеминуха. 5 березня 1927 р. постановою ВУЦВК і РНК УСРР район був перетворений в єврейський національний. На районному з'їзді рад було прийнято постанову про перейменування району та районного центру на честь голови ЦВК СРСР М.І. Калініна, пристрасного прихильника єврейської автономії. 4 квітня 1927 р. Херсонський Окрвиконком передав ВУЦВК на затвердження постанову з'їзду новоорганізованого єврейського району «Про перейменування с. Велика Сейдеминуха у с. Калініндорф і про найменування єврейського району Калініндорфським». 6 липня 1927 р. Президія ВУЦВК затвердила цю постанову.

Натомість, не дивлячись на широкомасштабну допомогу як зі сторони «Агро-Джойнт», так і інших організацій і держави, становище єврейських переселенців було кепським.

«Політико-економічний огляд Херсонської округи за липень-серпень 1925 року» зазначав, що «Серед переселенців Бериславського району... домобудівництво для членів артілі виробляються дуже слабо. Передбачається вибудувати у цьому році не більше 25% потрібної кількості.

Матеріальне становище більшості переселенців критичне, посівів немає у зв'язку з пізнім прибуттям на ділянки. Хліба і взагалі продовольства не мають. Грошей, для придбання його теж немає, а тому переселенців хвилює питання де ними будуть віднайдені кошти для існування. На ділянці ніхто не буває як з боку місцевої влади, так і субсидійованих органів. Представники «Агро-Джойнт» приїжджають рідко, поводження з переселенцями кепське, що відбивається на переселенцях і викликає часті поїздки до міста для з'ясування становища.

У Каховському районі становище переселенців важке: живуть у землянках, у побутовому відношенні відсталі і не пристосовані до даної місцевості. У більшості випадків всі переселенці проживають рік півтора і повертаються назад на батьківщину» [14].

Важке становище поселенців Бериславського району підтверджує й огляд Херсонської округи за липень 1925 р. де, зокрема, зазначається, що «стан селища «Фрай Лебен» ділянки № 3 важке, у всіх вибило посіви градом на 60%. Продовольства мало, а борошна абсолютно немає. У перших числах липня «Агро-Джойнтом» було видано по 20 ф. борошна на їдока, але це їх може підтримати один тиждень у той час, коли роботи дуже багато... Спорудження будинків питання дуже серйозне, бо у колоністів абсолютно немає грошей. У п.п. [поселеннях] Ленін і Володарський абсолютно відсутній хліб і колоністи сидять на одному молоці, але все-таки у роботі не відстають від інших. «Агро-Джойнт» колоністам частково були видані гроші» [15].

Особливо воно загострилося у результаті неврожаю 1927 року. Для допомоги постраждалим від неврожаю «Агро-Джойнтом» було розроблено низку заходів:

1) Закуплено 25 вагонів висівок з доставкою у листопаді, грудні і січні 1927/28 рр. для забезпечення годівлі тварин найбільш постраждалих від недороду переселенських господарств, а також 10 вагонів борошна для постачання населення. Розподіл буде доручено сільськогосподарським кредитним товариствам.

2) Організована на Ленінському та Білоозерському Фондах видача сніданків дітям шкільного та дошкільного віку (Снігурівський і Херсонський райони).

3) Вживалися заходи до відкриття 4 дитсадків з організацією годівлі дітей, які будуть у них навчатися, але через відсутність вихователів, які знають єврейську мову, відкрито лише один дитячий садок і 4 харчових пункти.

4) Запропоновано переселенцям піднімати з осені чорні пари для озимих посівів майбутнього року з видачею позик під цю обробку полів.

5) «Агро-Джойнтом» відпущено 35000 крб. на видачу кредитів переселенцям на додаткове придбання корів.

6) За рахунок «Агро-Джойнту» протягом 1927 р. було відкрито в єврейських колоніях 3 школи [16].

Особливістю персоніфікованої допомоги «Агро-Джойнту» було те, що більшою мірою підтримувалися більш заможні господарі, оскільки біднота вважалася за ледарів, допомога яких була марною витратою коштів і сил. Це виражалось «у видачі окремим і «стараним» господарям сотень пудів насіння в заохочення, окремим господарям обробити більше площі пустуючого степу, у наданні більш потужним переселенцям кращих машин під час збирання хліба і навпаки, майже повне забуття про бідняків, у преміюванні і т.д.» [17].

За активної участі «Агро-Джойнту» у 1925-1927 рр. організовано на пісках Каховки, Олешок, Г. Пристані та Скадовська шість єврейських меліоративних товариств, які об'єднували 259 господарств з 11203 їдоками. Ці товариства отримали у довготривалу оренду 1284 га землі, на яких культивуються під виноградники 285 десятин і під сади 50,5 десятин [18].

Необхідно зазначити, що у районі придніпровських пісків «Агро-Джойнт» працював за договором з КомЗЕТОм, де сприяв єврейським меліоративним товариствам, які знаходяться у наступних 6-ти пунктах: 1. Каховка, 2. Ново-Маячки, 3. Олешки, 4. Гола Пристань,

5. Скадовськ, 6. Чалбаси. Сприяння це зводилося до облаштування плодкових і виноградних насаджень.

У 1925 р. першими 4 меліоративними товариствами було закладено виноградників 116 десятин, плодового саду – 12 десятин. У 1926 р. виноградників – 105, а плодкових садів – 16 десятин., усього 221 дес. виноградників і 28 десятин плодкових садів. Кошторис на обслуговування всіх меліоративних товариств «Агро-Джойнт» на 1927 р. обчислювався у сумі 15900 крб. і ще планувалося виділити на різні заходи 18000 крб.

Посадковий матеріал і насіння батат, японської конюшини й інших культур, придатних для піщаних ґрунтів, доставлялися з Америки й інших місць для випробування і вивчення в умовах Дніпровського району. На землях проводилися дослідження по боротьбі зі шкідниками на чолі із спеціалістом-ентомологом З.С. Голов'янку [19].

Протягом 1928 року «Агро-Джойнт» продовжував посилену допомогу Калініндорфському району (територія сучасних Миколаївської і Херсонської областей) у зв'язку з недородом. Його діяльність здійснювалася у наступних напрямках:

1) *Дитяче харчування та постачання.* «Агро-Джойнт» відпускав додатково на жовтень по 1 крб. 25 коп. на дитину з розрахунку 1000 дітей, а всього на жовтень місяць – 1250 крб. Для постачання дітям взуття, «Агро-Джойнт» відпускав 400 крб. на виготовлення дитячого взуття, якась сума переводилася на ім'я доктора Хасина. Для кожного харчпункта «Агро-Джойнтом» відпускалося щомісяця 30 пудів дров, разом для 8-ми пунктів – 240 пудів.

2) *Обробка землі,* організована «Агро-Джойнт» оплачувалася у вигляді позики не грошима, а натурою: продуктами, кормами і паливом з розрахунку по 6 крб. за оброблену десятину землі, рахуючи ціну жита в 1 крб. 30 коп. пуд у Херсоні. У тому випадку, якщо громадські роботи не вдавалося організувати, продукти видавалися у вигляді позики. «Агро-Джойнт» також організовувалася оранка і посів для переселенців 1929 р. з розрахунку по дві десятини на одне господарство, причому ця робота оплачувалася у розмірі 20% грошима, а решта натурою.

3) *Постачання продовольством.* По лінії «Агро-Джойнту» було заброньовано певну кількість жита для постачання населення. З цієї кількості відпускалося у вигляді позики по 20 ф. зерна жита на їдока. «Агро-Джойнт» організовував при переселенських с/г товариствах невеликих млинів і просорушок, шляхом установки тракторів з метою перемолу зерна, що надходить для постачання населення.

4) *Постачання паливом.* «Агро-Джойнт» заготовлював дрова й антрацит за ціною: дрова 30 коп. за пуд., антрацит 38 коп. за пуд. Запаси палива бронювалися переважно для другої половини зими.

5) *Допомога переселенцям.* «Агро-Джойнт» закупив в економіях Цукротресту для переселенців Херсонщини до 180000 п. грубих кормів, а також деяку кількість концентрованих кормів. Концентровані корми бронювалися переважно для весни.

Також «Агро-Джойнт» організовував відгін худоби до Криму та інших місць на зимівлю.

6) *Підтримка шкіл і хат-читалень.* «Агро-Джойнт» відпускав для існуючих у районі шкіл паливо у розмірі 2500 пудів у другій половині зими, а також і шкільні дошки. Для хат-читалень «Агро-Джойнт» надавав за наявності на кожне поселення вільний будинок, за умови необхідної збереженості цих будинків [20].

Як ми бачимо великої уваги «Агро-Джойнт» приділяв соціально-культурному сектору: будівництво шкіл, організація училищ сільськогосподарського спрямування, облаштування медичного обслуговування. Так у 1926 р. були облаштовані дві амбулаторії: у Львово (до лікарні на 10 ліжок) й у Сейдеменусі (до лікарні на 10 ліжок) [21]; у 1927 р. Львовській агрошколі видано сільськогосподарських знарядь на суму 1000 крб. [22]; видавалися спеціальні стипендії здібним учням інтернатів, шкіл та училищ, на що у 1929 р. «Агро-Джойнт» витратив 1249 крб. [23].

Значну увагу оздоровленню єврейського населення «Джойнт» приділяв і на Миколаївщині. Так у доповідній записці Завідувача Миколаївською окружною здравінспектурою від 20 червня 1926 р. зазначалося, що з січня по травень 1926 р. на

оздоровлення «Джойнтом» направлено для колоній Добра – 625 крб., Ново-Полтавка – 600 крб. і Ефінгар – 500 крб. Окрім того передбачалося протягом червня-серпня виділити для колоній Добра і Н.-Полтавка ще по 125 крб. на місяць для кожної, а для Ефінгар – 200 крб. на місяць, що загалом складе 3075 крб. [24].

За сприяння «Джойнт» у низці міст України (Катеринослав, Херсон, Одеса та інші) були створені Єврейські медико-санітарні товариства, які ставили за мету обслуговування «декласоване» єврейське та неєврейське населення міст [25].

У другій половині 1920-х рр. роль «Агро-Джойнт» у процесі єврейської колонізації була настільки значною, що відділення цієї організації у новоутворених єврейських землеробських поселеннях часто підміняли собою органи радянської влади. Так Снігурівський сількор Григорій Ципенко у статті «Переселенство» з величезним обуренням зазначав, що «представництвом «Джойнту» на Україні надана переселенцям допомогу агрономами, не кажучи вже про кредити, але біда у тому, що агрономи інколи почуваються господарями становища, офіційні державні організації, яких стосується це питання, не приділяють достатньої уваги цій роботі. «Джойнт» в особі гр. Зайчика (Арон Юхимович Зайчик – головний агроном «Агро-Джойнт», голова Херсонського відділення (1924-1927 рр.), у 1927 р. його змінив Д.М. Сегал. – *О.Т.*) є господарем становища, вони вічно хитаються там, понукаючи переселенцями. Зайчик сам туди мало заглядає, а якщо заглядає на своєму автомобілі, то дуже рідко, віддаючи розпорядження переселенцям подібно поміщику, який віддає накази своїм керуючим... Переселенці своїм богом «звичайно єврейського Іегови» вважають «дядю Джойнт» зі своїм племінником Зайчиком» [26].

Іншим прикладом може слугувати поведінка Арона Зайчика з представниками місцевої влади. Представник «Агро-Джойнту», приїжджаючи на село не тільки не погоджував різні заходи сільради, але навпаки намагався сільраді прищепити своє керівництво. Так А. Зайчик «викликав до себе на квартиру голову сільради і запропонував йому обов'язково ввести членом сільради агронома Бізера, інакше цей агроном за директивами «Джойнт» ніякої участі у роботі сільради приймати не буде» [27].

Дана ситуація обурювала представників радянської влади на місцях, які на своїх зібраннях повсякчас наголошували: «Нам необхідно взяти під своє керівництво єврейське переселенчество на місцях. У цьому напрямку наші завдання зводяться до того, щоб вибити їх з-під впливу чужих організацій і взяти їх під своє політичне й економічне керівництво» [28]. На ці заклики більш реалістичні функціонери зазначали, що «єврейські переселенці отримують від держави по 300 крб.... [а] від «Джойнту» три рази по 300. Все це звичайно добре, але недобре тільки одне, що допомога ця відбувається з кишені чужого дядечки і ставить єврейських переселенців у залежність від чужих нам єврейських організацій» [29].

Отже ми бачимо, що протягом 1920-х років велику роль у житті єврейського населення України і, зокрема на Півдні України, грав Єврейський об'єднаний розподільчий комітет «Джойнт» і його сателіт «Агро-Джойнт». Їх діяльність не обмежувалася допомогою голодуючим чи розбудовою нових єврейських поселень, а була різноплановою. Ширше залучення матеріалів з різних архівів допоможе максимально об'єктивно оцінити внесок «Джойнт» в економічний розвиток єврейської сільської громади Південної України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Мицель М. Участие Американского еврейского распределительного комитета в борьбе с голодом на Украине в 1922-1923 гг. // Збірник наукових праць: Єврейська історія та культура кінця XIX – початку XX ст. – К., 2003. – Режим доступу: <http://www.judaica.kiev.ua/Conference/Conf2002/Conf13-02htm>
2. Михайловський Т.О. Діяльність єврейського об'єднаного розподільчого комітету «Джойнт» на Миколаївщині у 20-х рр. XX ст. // Наукові праці: історичні науки / ЧДУ імені Петра Могили. – Вип.108. Т.121. Історія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. – С.122.
3. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО), ф.Р-2, оп.1, спр.65, арк.2, 3-зв.
4. ДАХО, ф.Р-2, оп.4, спр.1, арк.88.
5. ДАХО, ф.Р-2, оп.6, спр.18, арк.200.

6. Михайловський Т.О. Вказ. праця. – С.123.
7. ДАХО, ф.Р-2, оп.1, спр.1398, арк.49.
8. ДАХО, ф.П-723, оп.1, спр.5, арк.202.
9. ДАХО, ф.П-723, оп.1, спр.5, арк.205.
10. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.5, арк.2-2-об.
11. Михайловський Т.О. Вказ. праця. – С.123.
12. Там само. – С.123-124.
13. ДАХО, ф.Р-2, оп.1, спр.1416, арк.47.
14. ДАХО, ф.Р-2, оп.4, спр.36, арк.110.
15. ДАХО, ф.Р-2, оп.4, спр.35, арк.54.
16. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.26, арк.43; ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.5, арк.114-123.
17. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.5, арк.122.
18. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.5, арк.123; ДАХО, ф.Р-2, оп.1, спр.1431, арк.25-25-об.
19. ДАХО, ф.Р-2, оп.1, спр.1443, арк.9-11.
20. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.27, арк.45-46.
21. ДАХО, ф.Р-2, оп.1, спр.1397, арк.54.
22. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.19, арк.3.
23. ДАХО, ф.Р-488, оп.1, спр.58, арк.15.
24. Держархів Миколаївської області, ф.П-1, оп.1, спр.304, арк.8.
25. Там само.
26. ДАХО, ф.Р-2, оп.4, спр.37, арк.28-29.
27. ДАХО, ф.Р-2, оп.1, спр.1437, арк.40.
28. ДАХО, ф.П-723, оп.1, спр.5, арк.22.
29. ДАХО, ф.П-723, оп.1, спр.5, арк.62.

O.P. TRYGUB

INTERNATIONAL ORGANIZATION «JOINT» IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF SOUTH OF UKRAINE (1920-1930s)

The article reveals the activities of the international charity organization «Jewish Joint Distribution Committee» – «Joint» in the South of Ukraine in the 1920s and 1930s. It turns out its role in the economic development of the Jewish national districts and others.

Keywords: «Joint», famine of 1921-1923, international organization, Jewish colonization, The South of Ukraine

A.P. ТРИГУБ

МЕЖДУНАРОДНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ «ДЖОЙНТ» В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ЮЖНОЙ УКРАИНЫ (20-30-е годы XX в.)

Статья раскрывает деятельность международной благотворительной организации «Еврейский объединенный распределительный комитет «Джойнт» на Юге Украины в 1920-30-х годах. Выясняется его роль в экономическом развитии еврейских национальных районов и т.д.

Ключевые слова: «Джойнт», голод 1921-1923 гг., международная организация, еврейская колонизация, Юг Украины